RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944. Andra kammaren. Nr 5.

Tisdagen den 8 februari.

Kl. 4 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde, jämlikt herr talmannens förordnande, undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1, den 2 och den 5 innevarande februari.

§ 2.

Avlämnades följande propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* propositionerna:

nr 49, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage; och

nr 61, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom, m. m.; samt

av herr statsrådet *Wigforss* propositionerna:

nr 58, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 59, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 60, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.; och

nr 62, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 43, med förslag till lag om djurskydd, m. m.;

nr 50, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, m. m.; och

nr 53, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 54, angående anslag till jordbrukets yrkesskolor.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 55, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 453) med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke, m. m. hänvisa-

des propositionen, såvitt angick det vid propositionen fogade lagförslaget, till behandling av lagutskott och i övrigt till jordbruksutskottet.

Slutligen föredrogos övriga på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 56, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § 3 mom. sjöarbetstidslagen den 30 september 1938 (nr 607); samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 57, angående ytterligare statsunderstöd till ett företag, avseende reglering av vattenståndet i sjön Lången för torrläggning av vattenskadade marker inom Skee, Näsinge och Lommelands socknar av Göteborgs och Bohus län.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 16—19 och 23—26 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 3 och 4.

§ 5.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 till viss utbildningskurs för distriktsbarnmorskor; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet för förskottsstaten för försvarsväsendet ävensom allmänna förskottsstaten.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.05 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 9 februari.

Kl. 11 fm.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde, jämlikt herr talmannens förordnande, undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på interpellation.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Bergquist**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Andersson i Göteborg till mig framställt fråga, huruvida jag avser att vid årets riksdag framlägga sådana förslag till grundlagsändringar att den beredskapslagstiftning, som genomfördes på tryckfrihetens område vid 1940—1941 års riksdagar, kan avvecklas under nästkommande riksdagsperiod.

De grundlagsändringar beträffande tryckfriheten, som slutligt antogos år 1941 och voro föranledda av de under kriget rådande förhållandena, avsågo *dels* införande av möjlighet att enligt särskild lag meddela föreskrift om förhandsgranskning, införselförbud och utgivningsförbud, *dels* viss komplettering av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om konfiskation utan rättegång *och dels* ändring av bestämmelserna om förbud mot kungörande i tryck av vissa underrättelser.

Bestämmelserna om *förhandsgranskning samt införsel- och utgivningsförbud* innefattades i ett vid 1941 års riksdag slutligen antaget förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 mom. 1 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6.

I den nya paragrafen i tryckfrihetsförordningen utsäges, att enligt stadganden i särskild av Kungl. Maj:t och riksdagen samfällt stiftad lag må, då riket befinner sig i krig eller krigsfara, meddelas föreskrift om förhandsgranskning av tryckta skrifter och förbud mot införande i riket av sådana skrifter samt, då riket befinner sig i krig, jämväl meddelas förbud mot utgivande av periodisk skrift. I nämnda paragraf av tryckfrihetsförordningen upptagas vidare vissa inskränkande bestämmelser om hur stadgandena i en dylik av Kungl. Maj:t och riksdagen antagen lag må sättas i tillämpning. Under tid, då riksdagen är samlad, fordras härför samtycke av riksdagen, och därvid kräves för riksdagens beslut minst tre fjärdedelar av de röstande i vardera kammaren. Då riksdagen ej är samlad, äger Kungl. Maj:t meddela förordnande om tillämpning av lagen, men riksdagen skall samtidigt inkallas, såvida den ej ändock sammanträder inom 30 dagar. För att Kungl. Maj:ts förordnande skall äga bestånd kräves, att det inom viss tid gillas av riksdagen med den kvalificerade majoritet jag nyss angivit.

Någon tillämpning av det nu ifrågavarande grundlagsstadgandet har icke förekommit.

Den i § 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen förekommande bestämmelsen om *konfiskation utan rättegång* är av gammalt datum. Bestämmelsen innebär, att om en tryckt skrift visserligen ej är smädlig eller förgriplig men

Svar på interpellation. (Forts.)
genom densamma missförstånd med främmande makt yppat sig, skriften må utan rättegång konfiskeras. Den ändring på denna punkt, som år 1941 vidtogs, innebar att chefen för justitiedepartementet tillades rätt att, i avbidan på Kungl. Maj:ts beslut om konfiskation, för högst åtta dagar belägga skriften med kvarstad.

Jag vill här lämna en redogörelse för konfiskationsbeslut som med stöd av § 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen ägt rum sedan 1943 års ingång.

Under första halvåret 1943 meddelades tillhopa 31 beslut om konfiskation utan rättegång. Av besluten avsågo 27 periodiska skrifter och 4 böcker eller broschyrer. Vissa tidningar blevo vid skilda tillfällen konfiskerade beträffande olika nummer, varför antalet tidningsorgan, som blivit föremål för konfiskationsåtgärd, uppgick till 21. Av de fyra konfiskationsbesluten mot böcker eller broschyrer avsåg ett beslut en ny upplaga av en tidigare konfiskerad bok.

Under senare halvåret 1943 meddelades tillhopa 4 beslut om konfiskation utan rättegång. Två av besluten avsågo tidningsnummer. De två övriga besluten avsågo dels en tredje upplaga av den förut berörda, tidigare konfiskerade boken och dels en i utlandet tryckt broschyr.

Sedan början av november 1943 har icke meddelats något beslut om konfiskation utan rättegång.

I § 3 mom. 10 tryckfrihetsförordningen upptagas bestämmelser om *förbud mot kungörande i tryck av vissa underrättelser.* De stadganden i momentet, som äro tillämpliga redan i fredstid, omarbetades 1941 till närmare överensstämmelse med den nya lydelsen av 8 kap. strafflagen. Utom dessa stadganden innehöll momentet i sin äldre lydelse en bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:t att under krigstid eller vid krigsfara meddela förbud mot kungörande i tryck av vissa underrättelser om försvaret. Genom ändringen år 1941 utvidgades denna rätt till att avse förbud mot kungörande i tryck av underrättelser, vilkas spridande är ägnat att skada rikets säkerhet.

Med stöd av detta moment har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse den 12 april 1940 (197) ang. förbud mot offentliggörande i tryck av vissa underrättelser om krigsmakten m. m. Denna kungörelse, som ännu gäller oförändrad, grundas på momentets äldre lydelse. Den år 1941 genomförda utvidgningen av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förbud till att avse icke blott underrättelser som angå försvaret utan överhuvud taget förhållanden som angå rikets säkerhet i allmänhet har icke av Kungl. Maj:t begagnats.

I fråga om inskränkningar beträffande tidningspressen vill jag också nämna förordningen om *transportförbud,* ehuru denna ej berör tryckfrihetsförordningen.

Efter samfällt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen utfärdades den 1 mars 1940 en tidsbegränsad förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. Kungl. Maj:t erhöll därigenom befogenhet att under vissa förutsättningar meddela dylikt förbud för högst sex månader varje gång. Yttrande skulle inhämtas från en särskild nämnd, tryckfrihetsnämnden. Förordningen har varje år med riksdagens samtycke förlängts och gäller nu t. o. m. den 31 mars 1944.

Vid 1943 års ingång gällde förbud enligt förordningen för tre tidningar (Ny Dag, Arbetartidningen och Norrskensflamman). Då förordnandet härom utlöpte den 27 mars 1943, förlängdes det endast beträffande en av tidningarna (Arbetartidningen). Detta förbud gällde t. o. m. den 27 september 1943, då det utlöpte utan att förlängas. Numera gäller sålunda intet förbud enligt förordningen.

De nu nämnda bestämmelserna ha avsett att utgöra en beredskapslagstift-

Svar på interpellation. (Forts.)

ning att användas då så erfordras i ett allvarligt läge för vårt land.

Med hänsyn till tryckfrihetens betydelse är det givet, att frågan om fortbeståndet av de inskränkningar, som skett i denna rätt, bör ägnas oavlåtlig uppmärksamhet.

Regeringen har icke för avsikt att föreslå riksdagen någon förlängning av transportförbudsförordningens giltighetstid. Denna kommer sålunda att upphöra att gälla den 31 mars innevarande år. Tryckfrihetsnämnden, som icke har annan funktion än den som angives i nämnda förordning, kommer till följd härav att avskaffas. En i anslutning till förordningen utfärdad kungörelse om förbud mot att å allmän plats uppsätta löpsedlar m. m. rörande vissa periodiska skrifter kommer att upphävas, då förordningen utlöper.

Vad härefter angår den år 1941 i tryckfrihetsförordningen inskrivna beredskapslagstiftningen har inom regeringen övervägts ett förslag att förelägga innevarande års riksdag proposition angående upphävande av denna lagstiftning. Enighet om detta förslag har dock ej kunnat vinnas. Med hänsyn till de allvarliga brister, som obestridligen vidlåda våra tryckfrihetsregler, kommer emellertid att igångsättas en allsidig utredning angående revision av tryckfrihetsförordningen. Därvid kommer särskild uppmärksamhet att ägnas såväl åt reglerna om publiceringsförbud och behovet av censur och utgivningsförbud under utomordentliga förhållanden som också åt föreskrifterna om tryckfrihetsprocessen och om konfiskation utan rättegång.

Vidare yttrade:

Herr **Andersson** i Göteborg: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för detta svar, som jag på väsentliga punkter dock icke finner tillfredsställande. Herr statsrådets besked om att någon förlängning av transportförbudsförordningens giltighetstid icke kommer att föreläggas riksdagen noteras med tacksamhet, likaså meddelandet om att regeringen under de senaste månaderna inte funnit anledning att meddela något beslut om konfiskation utan rättegång. Det är att hoppas, att den i § 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen förekommande bestämmelsen om konfiskation utan rättegång icke heller i fortsättningen skall komma att tillämpas.

Med hänsyn till de utfästelser som gjorts från regeringshåll angående återställandet av normala förhållanden på tryckfrihetens område, hade man dock väntat ett initiativ från regeringen vid årets riksdag. Ett beslut om vilande grundlagsändring i år hade möjliggjort en återgång till förkrigstidens tryckfrihetsrätt under nästkommande riksdagsperiod. Regering och riksdag hade under denna tid haft i sin hand att avgöra när ett återställande slutgiltigt skulle ske. De som anse att ingenting inträffat, som motiverar en sådan ändring, borde väl ändå känna sig lugna inför det faktum, att beredskapslagstiftningen kunde hållas i kraft under hela nästa riksdagsperiod. Skulle kriget fortsätta och ett sådant läge uppkomma, som förutsattes vid lagstiftningens tillkomst, hade ingenting inträffat. Om däremot — som det finns större anledning att förmoda — de yttre förhållandena utvecklas i en mera gynnsam riktning, kunde det fredsmässiga tillståndet på detta område snabbt återställas. Då denna beredskapslagstiftning inte behövt tagas i bruk under de gångna krigsåren, är det för övrigt svårt att föreställa sig en situation, då den nu skulle komma till användning. Allt talar egentligen för att redan vid årets riksdag ta det första steget till avveckling.

Herr statsrådet meddelar, att man även inom regeringen hyst sådana meningar. Ett förslag om upphävande av denna krislagstiftning har övervägts,

Svar på interpellation. (Forts.)
men enighet har icke vunnits. Man måste beklaga denna villrådighet inom regeringen. Detta så mycket mera som ett förslag i denna riktning helt säkert icke skulle ha rönt något motstånd inom riksdagen, där man ingalunda älskar tanken att eventuellt få behålla denna lagstiftning efter krigets slut. Från intet håll har det under debatten kring dessa frågor framkommit några bärande skäl för att bibehålla 1941 års lagstiftning, varför man hade kunnat vänta en fullständigt enig uppslutning kring ett regeringsinitiativ.

Däremot kommer herr statsrådets utfästelse om att igångsätta en allsidig utredning angående revision av tryckfrihetsförordningen säkert att hälsas med allmän tillfredsställelse ute i landet. Men tillfredsställelsen skulle ha varit större, om herr statsrådet samtidigt hade kunnat meddela, att regeringen redan till årets riksdag förberedde ett förslag till återställande av normala förhållanden inom tryckfrihetsrätten.

Jag beklagar sålunda, att regeringen försuttit detta tillfälle att åstadkomma samling och enighet på ett område, där meningarna gått starkt isär under de gångna krigsåren. Men därmed är inte sista ordet sagt. Det är sörjt för att riksdagen ändå får frågan under behandling. Jag vågar, herr talman, hysa den tron, att riksdagen vid den kommande behandlingen av motionerna i frågan skall visa sig vara mera framsynt och mera handlingsvillig än regeringen.

Herr **Edberg:** Herr talman! I likhet med interpellanten vill jag uttala besvikelse över att regeringen inte sett sig i stånd att för årets riksdag presentera ett förslag om restauration av tryckfrihetsförordningen och de därmed sammanhängande paragraferna i regeringsformen och i riksdagsordningen. Det har fallit sig naturligt, att man uppfattat statsministerns uttalande i årets remissdebatt, där han sade sig vara övertygad om att regeringen icke skulle försumma något tillfälle att återställa normala förhållanden så snart som möjligt, bland annat beträffande tryckfriheten, som en utfästelse. Man kunde ej heller underlåta att sammanställa detta uttalande med vissa deklarationer vid 1940 års riksdag, då censurlagen antogs som vilande. Statsministern betonade den gången i ett anförande lagändringens tillfällighetskaraktär genom att förutsätta, att man borde »känna det såsom en garanti för att dessa lagar icke skola missbrukas, att det sitter en regering med den sammansättning som den nuvarande regeringen har», och den dåvarande justitieministern sökte lugna ängsliga kritiker med en försäkran, att det allenast var fråga om »en undantagslagstiftning, avsedd endast för den tid, då riket befinner sig i stor fara».

Justitieministern meddelar nu, att frågan om ett återställande av grundlagarna, om ett upphävande av censurparagrafen, har dryftats inom regeringen, men att enighet icke har kunnat nås. Upplysningen är intressant. Den kommer statsministerns uttalande i remissdebatten att framstå som ett klarläggande av hans egen ställning i frågan och låter kanske samtidigt en utomstående ana, vilka interna problem en samlingsregering ibland kan ha att brottas med. I avsaknad av närmare upplysningar tvingas man draga den nära till hands liggande slutsatsen, att motståndarna främst varit att finna inom de kretsar, som vägrat att låta den med censurlagen befryndade upplösningslagen begravas i tysthet.

Vad som varit mest besvärande med den nuvarande lagstiftningen har varit dels den kautschukartade karaktären hos vissa lagbestämmelser — jag syftar på uttryck sådana som »krigsfara», »underrättelser vilkas spridande är ägnat att skada rikets säkerhet» etc. — dels att den gräns, som regeringsformen satt mellan å ena sidan de lagstiftande och administrativa myndigheterna och å andra sidan den dömande myndigheten, betänkligt kommit att utsuddas. Mest iögonenfallande har ju annars varit, hur den länge mumifierade § 3: 9,

Svar på interpellation. (Forts.)

som talar om diplomatisk konfiskation, har återuppväckts från de döda och lockat vissa diplomater till ett flitigt nötande av trapporna i Arvfurstens palats.

Vad censurparagrafen beträffar är det med tillfredsställelse man konstaterar, att den aldrig har behövt träda i funktion, inte ens under skeden, då vårt land uppenbarligen befunnit sig i krigsfara. Man vet numera att röster, om än utomparlamentariska, inte saknats, som velat förorda ett ikraftträdande av denna lagstiftning. Det vittnar gott om regeringens nitälskan om pressfriheten, att den inte tagit ned lagen från den hylla, där den vilat. Kanske utgör det också ett bevis för ansvaret och självdisciplinen hos den övervägande delen av den svenska pressen. Andra länder ha ju också levererat en tämligen avskräckande åskådningsundervisning beträffande vart en censurlagstiftning kan leda. Man behöver inte gå över stora vatten för att finna, hur censuren tar sig ut i praktiken. Då alltså censurlagen inte har varit i funktion och då man väl inte behöver befara, att detta tveeggade tillhygge skall komma till användning, kan man ju säga, att det inte spelar någon roll, om lagstiftningen får stå kvar, i varje fall ända till 1949.

En sådan invändning tar emellertid inte hänsyn till ett faktum, som kanske rätt ofta förbises, nämligen att den statliga presslagstiftningen — såvitt jag förstår — har kommit att få vissa reflexverkningar inom byråkratien. Där har den röda stämpeln under dessa år kommit till flitig användning. Ovilligheten att lämna uppgifter har mången gång försvårat allmänhetens insyn och kontroll. Offentlighetsprincipen, som ju är ett bärande element i hela vår författning, har inte på alla håll alltid betraktats som självklar.

Jag vill i detta sammanhang gärna erinra om vad Herman Ludvig Rydin vid mitten av förra århundradet uttalade i en skrift om yttrandefrihet och tryckfrihet. Han slår där fast, att det väl ej finns någonting, »som så bidragit till det politiska livets utbildning, den allmänna andans stärkande och vårt samhälles förkovran som denna åt pressen lämnade kontrollerande makt över allt vad offentlig myndighet heter». Man kan inte komma ifrån det intrycket, att byråkratien kommit att få ett återfall, som i någon mån — jag betonar i någon mån — kan leda tankarna tillbaka till frihetstiden och det gustavianska skedet. Byråkratien har kring sig byggt upp en mur, och statsministerns oförbehållsamma fördömande av allt onödigt hemligstämplande, bland annat i ett interpellationssvar vid fjolårets riksdag, har tyvärr inte blivit den murbräcka, som man hoppats på.

Sekretessens snärjväxter frodas alltjämt yppigt. Man skulle kunna nämna åtskilliga exempel härpå, en hel del ganska groteska sådana, men jag skall inte uppta tiden med någon katalog. Jag kan emellertid inte underlåta att lämna ett enda litet exempel, därför att det är så kuriöst. Jag har exempelvis kännedom om hur man inom en större telefonstation här i landet till en början ställde sig tveksam om huruvida man skulle kunna lämna ut uppgifter angående antalet nytillkomna abonnenter under föregående år och till en början absolut höll på att man inte kunde lämna några uppgifter om hur många rikssamtal som hade utväxlats. Ett sådant exempel kan förefalla uteslutande löjligt, och skulle också vara det, om det inte vore så, att det faktiskt vittnar om en viss tendens. Det är min bestämda uppfattning, att man här har att göra med en »procès de tendance», en ren reflexverkan, ibland karikatyrartad, av de åtgärder på tryckfrihetens område, som statsmakterna sett sig nödsakade att genomföra.

Inte minst därför finner jag det betydelsefullt, att ett återställande av tryckfrihetsförordningen i dess gamla skick inte uppskjutes ända tills i bästa fall 1949. Några bärande skäl att förlänga undantagslagstiftningen från 1941

Svar på interpellation. (Forts.)
torde väl knappast föreligga. Allmänt utgår man väl ändå ifrån, att de förhållanden, som motiverade denna lagstiftnings tillkomst, säkerligen komma att ganska radikalt förändras under den kommande fyraårsperioden. Då alltså inte enighet kunnat nås inom regeringen i denna fråga, vilket är att beklaga, då det ur alla synpunkter skulle ha varit det bästa, om initiativet kommit från regeringens sida, återstår uppenbarligen endast för riksdagen att ta initiativ. Jag tillåter mig därför, herr talman, att uttrycka den förhoppningen, att riksdagen skall utnyttja dessa möjligheter

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Jag har utgått ifrån att detta tillfälle inte är lämpligt för någon sakdebatt, då de stora frågor, som det här gäller, ha bringats under riksdagens prövning genom motioner. Jag tänker alltså inte följa herr Edberg på hans stråt att här diskutera lämpligheten av den ena eller den andra åtgärden. Jag tänker inte heller tillfredsställa hans nyfikenhet rörande ställningen inom regeringen. Jag vill endast här ha påpekat, att det ju i och för sig inte är någon uppseendeväckande sak, att det inom en regering av den karaktär som den nu sittande regeringens finnas delade meningar i de ting, varom här är fråga. Detta betyder inte någon villrådighet inom regeringen, utan det betyder helt enkelt ett konstaterande av det faktum, att regeringens sammansättning är av den karaktär, att det kan uppstå så delade meningar om lämpligheten av en åtgärd, att regeringen inte kan tillråda ett förslag till riksdagen i saken. Det behöver inte betyda, att regeringen är oenig, när det gäller de stora principer som här komma på tal.

Det kan betyda, att det mera gäller en lämplighetsfråga. Man har på en del håll ansett, att situationen för närvarande inte är sådan, att man vill skrida till det försvagande av vidtagna åtgärder, som skulle kunna uppkomma genom att man nu framlägger proposition om en återgång till de gamla grundlagsbestämmelserna. En sådan synpunkt kan man förstå, även om man själv kan vara av den meningen, att det finns starka skäl som tala för att gå fram på en annan linje.

Jag vill emellertid gentemot talet om villrådighet inom regeringen och mot försök att draga fram några av regeringens ledamöter till beskådande bestämt säga ifrån, att vad som här föreligger är en naturlig svårighet att komma till övensstämmelse i vad som ändå till sist kanske mera är en lämplighetsfråga än en principfråga.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge:** Herr talman! Jag har inte heller tänkt mig att behöva gå in på själva sakfrågan, då den kommer att behandlas i annan ordning här i riksdagen. Men eftersom jag och mitt parti blivit direkt apostroferade av en talare här i debatten, kan jag inte underlåta att göra några tillägg till justitieministerns yttrande för att det inte skall uppkomma några alldeles onödiga och olämpliga missförstånd.

I själva verket har jag haft den uppfattningen, som jag tror är riktig, att inom regeringen, såsom statsministern nyss antytt, inte har förelegat någon som helst principiell oenighet i dessa ting. Alla ha vi varit ense om tryckfrihetens och offentlighetens betydelse i ett verkligt folkstyre av svenskt snitt. Jag vill till den ärade talaren bara säga, att han bör kunna förstå, om han inte gjort det redan på grund av mina offentliga uttalanden, så på grund av den enkla omständigheten, att jag tillhör ett minoritetsparti, för vilket full tryckfrihet och offentlighet måste vara ett verkligt livsvillkor, att inte minst jag har denna uppfattning. Det är absurt att tänka sig, att någon av oss högermän skulle vilja gå på någon annan linje.

Svar på interpellation. (Forts.)

Det har också rått enighet inom regeringen därom att de inskränkningar i tryckfriheten, som äro nödvändiga under krigstiden, icke få förekomma under normala tider. Vi ha också varit eniga om att tryckfrihetsförordningen bör underkastas en allmän översyn på grund av dess nuvarande brister, inte minst beträffande tryckfrihetsprocessen, som jag tror varit det som åstadkommit åtskilliga av de nödvändiga åtgärder, som tillgripits under den här tiden. Vid den översynen böra naturligtvis också de ändringar i tryckfrihetsförordningen som företagits under kriget komma under utredning.

Det tycks också ha varit på det sättet, att man varit ense om att huvudstadgandet i fråga om indragningsrätten i § 3 mom. 9 inte nu borde upptagas till prövning, under det att en del regeringsmedlemmar redan nu velat framlägga förslag om en del andra ändringar av nuvarande bestämmelser, huvudsakligen då av § 6, rörande förhandsprövning och utgivningsförbud i händelse av krig eller krigsfara, men även på andra punkter.

För min del har jag sett saken ur praktisk och lämplighetssynpunkt och ansett det olämpligt att under nuvarande förhållanden ta upp till prövning möjligheten för regeringen och för riksdagen, med tre fjärdedels majoritet i vardera kammaren, att vid krig eller krigsfara införa förhandsprövning och utgivningsförbud. Det är dessutom bestämmelser, vilka som bekant överhuvud taget inte ha tillämpats och således inte heller på något sätt ha kunnat missbrukas och rimligen inte heller kunna komma att missbrukas, även om aldrig så onda avsikter skulle föreligga, under det att användningen av indragningsrätten ju varit kritiserad, enligt min mening visserligen med orätt. Att nu ta upp den förra men icke den senare frågan är inte en logisk ståndpunkt, har det förefallit mig, men framför allt tycker jag att det skulle vara olämpligt att under nuvarande ytterligt oroliga förhållanden och innan utredning föreligger om de bestämmelser, som eventuellt kunna ersätta de gällande bestämmelserna, förfara på det sättet.

Jag får säga herr Edberg att jag inte i motsats till honom har svårt att föreställa mig att en så kritisk situation alltjämt kan uppkomma för oss, att det kan bli nödvändigt att vi i Sverige, liksom fallet är i alla andra länder, i krig ha någon möjlighet till skydd i dessa avseenden, i all synnerhet som dessa bestämmelser äro omgärdade med så betryggande garantier emot missbruk. Det kräves ju, som damerna och herrarna veta, tre fjärdedels majoritet i vardera kammaren för att de vid krig eller krigsfara skola kunna sättas i kraft. Är det någon som tror att svenska riksdagen skulle med tre fjärdedels majoritet i vardera kammaren i oträngt mål sätta dessa bestämmelser i kraft? Jag tror det inte, och jag tror inte heller att någon annan gör det.

Det föreligger alltså inte någon som helst praktisk olägenhet av att dessa bestämmelser stå kvar, men däremot är det olämpligt att inte ha något som helst skydd i detta avseende, förrän nya bestämmelser beslutats, för den händelse vi skulle komma i sådana omständigheter att vi måste tillämpa dem — i vilket fall vi sålunda inte skulle kunna göra det utan att bryta mot grundlagen. Dessutom skulle framläggandet av en proposition nu enligt min mening ge intryck av att någon beredskap överhuvud taget inte längre är behövlig för vårt land. Det tror jag vore olyckligt, jag tror inte alls att tiderna äro sådana. Det skulle kunna ge näring åt den mycket allmänna villfarelsen bland vårt folk, att nu äro vi över det värsta, och nu behövs det inte längre några beredskapsbestämmelser eller beredskapsåtgärder. Det skulle vidare kunna ge det intrycket att regeringen funnit sin hittillsvarande tryckfrihetspolitik olämplig. Ingendera delen kan stå i överensstämmelse med verkliga förhållandet, och en proposition skulle sålunda kunna ge upphov till oriktiga uppfattningar med

Svar på interpellation. (Forts.)
enligt min mening olyckliga konsekvenser. Dessutom är det som sagt ur praktisk synpunkt fullkomligt obehövligt att lägga fram en sådan proposition.

Jag har velat säga detta, då det inte kan vara nyttigt att på det sätt man gjort här i dag försöka konstruera upp djupgående meningsskiljaktigheter inom en samlingsregering, som vi i alla fall någon tid framåt måste dragas med. Jag tror inte att det är lämpligt att ge oriktiga proportioner och felaktig innebörd åt de meningsskiljaktigheter i ena eller andra avseendet som — vilket statsministern så riktigt framhållit — ju ofta i olika frågor göra sig gällande särskilt inom en regering av detta slag. En dylik gärning är icke nyttig ur allmän synpunkt, och därför har jag känt mig tvungen att säga dessa ord.

Herr **Edberg** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Till komplettering av mitt föregående anförande kanske jag får lov att säga, att jag självfallet utgått ifrån att inga stora principiella meningsskiljaktigheter skulle råda inom regeringen i denna fråga. Men man har inte kunnat undgå att uppmärksamma, att det rått delade meningar om den takt, i vilken återställandet av bestämmelserna borde ske. Det har rått delade meningar beträffande upplösningslagen, och det har rått delade meningar beträffande censurlagen, delade meningar i fråga om tidpunkten för en återgång till mera normala förhållanden. Det är bara detta jag velat fastslå.

Jag beklagar att icke enighet inom regeringen kan nås vid årets riksdag, emedan jag tror att det skulle ha känts som en lättnad inom stora delar av vårt folk, om en restauration kunnat ske redan nu. Jag vill betona, att detta är en fråga, som inte bara angår något hundratal redaktörer, utan som säkerligen angår allmänheten i allra högsta grad. Ett bevis för detta kanske man också kan finna däruti att initiativet till denna interpellation tagits av en ledamot av denna kammare som inte är tidningsman.

Härefter yttrade:

Herr **Bergvall:** Herr talman! Liksom många andra har jag med en viss ledsnad mottagit beskedet från regeringens sida i detta ärende. Det är beklagligt, att man inte kunnat vinna enighet inom regeringen, och jag har svårt att förstå att det är som herr ecklesiastikministern sade, att det i detta fall bara gäller en lämplighetsfråga. Jag tycker för min del — och jag tror många med mig dela den uppfattningen — att denna fråga går åtskilligt mera på djupet.

Vi kunna icke vara tillfredsställda, skulle jag vilja säga, med denna allmänna utredning rörande tryckfrihetsförordningen, hur betydelsefull och önskvärd den än kan vara, då den ju med hänsyn till det sätt, på vilket grundlagsfrågor handläggas, innebär ett avsevärt uppskjutande av den tidpunkt, då man kan träffa något beslut i detta avseende.

Det finns intet skäl att i dag ta upp någon stor debatt i själva sakfrågan; det få vi tillfälle göra på ett senare stadium. Det hade kanske nu varit bättre med ett initiativ från regeringens sida, men det ligger ju så till, att riksdagen har möjlighet att vid en senare tidpunkt ta ställning för egen del. Jag vill i likhet med ett par föregående talare uttala den förhoppningen, att riksdagen, med starkt sinne för vad dessa spörsmål ändå betyda, skall intaga en mera positiv ståndpunkt än den, till vilken regeringen kunnat komma fram.

I detta anförande instämde herr *Nilson* i Eskilstuna.

Herr förste vice talmannen **Magnusson:** Herr talman! Det var en talare som nyss yttrade att detta är en fråga, som icke blott angår något hundratal redaktörer, utan därjämte också den stora allmänheten. Det förefaller mig emel-

Svar på interpellation. (Forts.)

lertid som om denne talare, lika väl som interpellanten och många andra, företräder en opinion som till sin omfattning är starkt lokalt begränsad och icke delas av det svenska folkets stora flertal.

Denna större del av det svenska folket värdesätter däremot utomordentligt högt, att vi kunnat hålla oss utanför kriget, och har alltid ogillat vissa tidningsorgans skriverier, emedan dessa obestridligen varit ägnade att försvåra utrikesledningens arbete och att riskera vår neutralitet. Vi äro ännu långt ifrån på den säkra sidan i världskampen, och ännu finns det tillräcklig anledning till återhållsamhet i uttalanden och i omdömen och förhoppningar.

Herr **Mosesson:** Herr talman! Jag har begärt ordet, herr talman, blott för att be att få säga att jag vill instämma i varje ord som herr Andersson i Göteborg uttalade. Jag vill på förekommen anledning tillägga att jag menar, att denna fråga inte gäller tillåtelse för något hundratal tidningsmän att få skriva det eller det, som kan vara mer eller mindre lämpligt. Vad det här gäller är något som ligger djupt i den svenska folksjälen: det är här fråga om frihet. Vi kunna väl inte betrakta de förhållanden som rått under de senaste åren såsom normala. Och det, som justitieministern tillkännagivit att regeringen nu är ense om, är väl ett bevis för att dessa förhållanden även av regeringen betraktas som otillfredsställande, såsom abnorma och att således en återgång till status quo ante i detta avseende är önskvärd.

Efter den deklaration som herr statsministern vid remissdebatten lämnade, att han hoppades att regeringen skulle i detta avseende kunna avskaffa dessa restriktioner, hade vi verkligen hoppats att vi redan under innevarande års riksdag skulle komma därhän. Är det nu som herr ecklesiastikministern sade, att vi skola bida med allt detta tills vi fått en allmän översyn av tryckfrihetslagen, komma vi att få vänta mycket länge på detta. Vi hade, menar jag, herr talman, varit mycket glada, om vi i alla avseenden kunnat gå tillbaka till vad som gällde före 1941.

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Jag kan beträffande min deklaration under remissdebatten endast hänvisa till den ordalydelse, som finns i protokollet. Man kommer där att finna uttryck för min övertygelse att man bör, när normala tider komma tillbaka, återställa det som har blivit ändrat under kristiden. Men det finns också ett bestämt förbehåll beträffande prövningen av den lämpliga tidpunkten härför. Jag tänker emellertid inte försöka att på detta nu bygga upp någon diskussion om den lämpliga tidpunkten.

Jag tillhör personligen dem som äro angelägna om att man så snart som möjligt skall komma bort ifrån sådant, som har irriterat och oroat oss under de gångna åren. Här gäller det ju rätt mycket en tvist om hur snart man kan komma ifrån detta. När herr Mosesson resonerar som om ett beslut i år rörande grundlagsbestämmelserna skulle betyda, att man på en gång avskaffade sådant som man inte fann behagligt, så är ju i stället ställningen den, att vad man här vill är att förbereda en möjlighet att under nästkommande riksdagsperiod besluta att eventuellt under något av de följande åren upphäva dessa grundlagsbestämmelser. Den meningsskiljaktigheten föreligger ju inte här, att några anse att man genom ett beslut nu skall inrikta sig på att under alla förhållanden redan nästa år upphäva dessa bestämmelser, utan alla äro ense om att vi, även om vi nu fatta ett beslut om ändring av grundlagen, förbehålla oss rättighet att under den riksdagsperiod som kommer pröva, vilket år som kan vara lämpligt för upphävande av dessa bestämmelser. Vi ha ju varit ense om den s. k. återgången till normala förhållanden, varför sålunda ett beslut härom i år mera är att betrakta som en förberedelseakt som inte onödiggör den

Svar på interpellation. (Forts.)
prövning, vilken senare kan bli nödvändig, om förhållandena skulle utveckla sig så, att alla de sköna förhoppningar, som vi nu hysa, inte skulle gå i uppfyllelse.

Herr förste vice talmannen **Magnusson** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr Mosesson yttrade nyss, att det här gällde en fråga om svenska folkets frihet och att man inte kan betrakta de förhållanden som råda på det diskuterade området såsom normala. Men, herr Mosesson, förhållandena i övrigt ha väl ändå inte varit och äro väl ännu inte normala?

Det svenska folkets frihetskänsla är enligt min övertygelse så stark, att om det skulle finnas en regering som, när vi en gång komma in i normala förhållanden, alltjämt ämnade tillämpa dessa inskränkande bestämmelser, så skulle den regeringen nog ganska snabbt få packa in. Men å andra sidan, när vi ha onormala förhållanden som kräva åtskillig återhållsamhet, som inte alla velat iaktta, måste då inte statsmakterna vidtaga några åtgärder för att komma till rätta med sådant? Detta är enligt min mening vad som har skett, och detta system är ännu inte tiden mogen att avskaffa, även om vi alla sträva efter att komma dithän.

Herr **Bergvall** erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det nämndes från statsministerns sida, att ett grundlagsbeslut i år allenast innebar, att man hade möjlighet att ta definitiv ståndpunkt under nästa riksdagsperiod. Enligt min uppfattning innebär detta en stark motivering för att detta grundlagsbeslut bör fattas i år, ty eljest ha vi ingen möjlighet att ta definitiv ställning till frågan under nästa fyraårsperiod.

Härpå anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Jag trodde det var avsikten med behandlingen i konstitutionsutskottet, att den saken skulle prövas, och att vi inte behövde avgöra frågan här i dag.

Herr **Andersson** i Göteborg: Herr talman! Liksom herr statsrådet Bagge skulle jag kunna anlägga lämplighetssynpunkter på denna fråga, men jag måste då komma till ett annat resultat än herr statsrådet gör. Det är ju här fråga om att få fram ett beslut vid årets riksdag, som gör det möjligt att under nästkommande riksdagsperiod återgå till normala förhållanden, om detta då anses lämpligt och om situationen tillåter det. För min del har jag inte givit uttryck åt någon annan uppfattning, och jag kan därför betrakta det som en sådan lämplighetsfråga.

Jag vill dessutom framhålla, att denna fråga inte, som herr förste vice talmannen säger, bara har lokal karaktär och att intresset för den endast finns hos tidningsmännen. Vi kunna inte komma ifrån att den opinion mot regeringens tryckfrihetspolitik, som har kommit till uttryck i tidningarna ute i landet och som representerar alla politiska åsiktsriktningar, har färgat av sig och påverkat det svenska folket. Om man tidigare vid behandlingen i kamrarna, för 3—4 år sedan, kunde tala på detta sätt, så är jag övertygad om att man i dag icke kan göra det. Det har den svenska tidningspressen sett till att man icke kan. Jag har den uppfattningen, att i första hand har denna lagstiftning, ehuru den icke varit i kraft, ändå haft återverkningar inom byråkratien av det slag, att man bör ännu mera än vad som sker uppmärksamma det. Jag är övertygad om att när vi på detta område kan återgå till normala förhållanden, detta skall kraftigt återverka på den andliga folkhälsan i landet.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag kan inte neka mig nöjet att säga, att jag tycker det är ganska inkonsekvent, när representanter för högerpartiet, som så kraftigt hävdar att vi så snart som möjligt skola upphäva vår krislagstiftning, när det gäller tryckfriheten inte vilja vara med om att så snart som möjligt återgå till normala förhållanden. Det är en ganska inkonsekvent inställning.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Bergquist:** Herr talman! Jag skall inte gå in på någon polemik mot de olika talarna här, allra minst mot min ärade kollega statsrådet Bagge i fråga om den deklaration som han avgav. Men jag skulle vilja, för att inte något missförstånd skall råda, mera konkret ange innebörden i det förslag, som jag såsom departementschef har ansett mig böra lägga fram för regeringen. Innebörden i detta förslag är helt enkelt den, att jag har ifrågasatt att man skulle framlägga proposition till riksdagen i år om att återställa tryckfrihetsförordningen i det skick, som den hade före 1940 och 1941 års riksdagar i vad det gäller den s. k. beredskapslagstiftningen. Jag har ansett, att man skulle kunna vid årets riksdag såsom vilande antaga ett förslag, som innebär att 6 § i tryckfrihetsförordningen och de bestämmelser i regeringsformen och riksdagsordningen, som anknyta till denna, skulle utgå, att den ändring, som skett i 3: 9, alltså rätten för justitieministern att provisoriskt lägga kvarstad på skrifter, skulle upphöra och att ändringen i 3: 10, som innebär en vidgning av regeringens möjlighet att stadga publiceringsförbud, också skulle försvinna. Innebörden av detta förslag är alltså, att man vid årets riksdag skulle, som ju grundlagsenligt måste ske, såsom vilande antaga dessa förslag om ett återförande av tryckfrihetens regler till vad som gällde tidigare. Statsministern har redan här angivit, att frågan, huruvida de definitivt skola försvinna ur tryckfrihetsförordningen eller icke, får bli en fråga som får prövas med hänsyn till förhållandena vid den tidpunkt, då man har att taga definitiv ställning till detta, och det skulle ingalunda vara nödvändigt att göra det vid 1945 års riksdag, om förhållandena då skulle vara oroliga. Där har riksdagen möjlighet att skjuta på ett vilande grundlagsförslag, ty det måste ju bara avgöras under riksdagsperioden. Jag har ansett, att det icke skulle vara någon större risk, om riksdagen i år toge en sådan ställning till dessa förslag. Bestämmelserna äro därmed icke ur världen. Skulle vi komma i ett mycket svårt läge, hade man möjligheter att utnyttja dem. Om å andra sidan läget lättade, skulle man få bort allt detta, som dock tillkommit under en orosstämning, och därigenom få friare händer än man tidigare haft.

I debatten har man också berört frågan om 3: 9, alltså bestämmelsen om Kungl. Maj:ts rätt att utan rättegång lägga kvarstad på tryckta skrifter. Som jag erinrade om i mitt interpellationssvar, är bestämmelsen ingalunda något nytt som införts i tryckfrihetsförordningen under denna kristid, utan detta är en mycket gammal bestämmelse. Min ståndpunkt till frågan är den, att jag av lagtekniska och andra skäl icke ansett det möjligt att till årets riksdag lägga fram ett förslag, som skulle innebära ett helt borttagande av bestämmelsen — den har samband med andra bestämmelser i tryckfrihetsförordningen — men jag menar, att den utredning, som under alla omständigheter bör komma till stånd, bör få en sådan inriktning, att man allvarligt undersöker, om icke bestämmelserna om konfiskation utan rättegång skulle kunna utmönstras ur vår tryckfrihetsförordning och ersättas med bestämmelser om konfiskation i samband med åtal. Jag anser, att det blir en viktig uppgift för den kommitté, som kommer att få hand om revisionen av tryckfrihetsförordningen, att gå in på detta problem och överväga det icke minst mot bakgrunden av de erfarenheter, som man gjort under dessa allvarliga år.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr förste vice talmannen **Magnusson:** Herr talman! Herr Andersson i Göteborg yttrade, att tidningspressen påverkat allmänheten i den föreliggande frågan. Ja, herr Andersson, det är så sant som det är sagt.

Sedan sade herr Andersson, att han fann högerns ställning inkonsekvent, då den samtidigt yrkar på att krislagstiftningen icke skall vara kvar en dag längre än som är nödvändigt. Det ha vi yrkat, och det komma vi att yrka. Men vi äro praktiska och förnuftiga människor, som veta att krisen icke är över ännu, och därför ha vi icke yrkat att krislagstiftningen skall omedelbart upphöra, utan först när vi övervunnit krisen. Vore det icke skäl i att herr Andersson och en del andra toge sig en liten tankeställare och frågade sig, om man icke på det hållet borde vara konsekvent och tänka efter, om krisen är så övervunnen, att vi nu kunna vara färdiga att gå fram för att avskaffa den beredskapslagstiftning, varom här i dag är fråga?

Herr **Andersson** i Göteborg: Herr talman! Jag vill till herr förste vice talmannen säga, att jag är icke säker på att pressen påverkat allmänheten, men jag är övertygad om att den väckt allmänheten i denna fråga.

Beträffande krislagstiftningens avveckling måste jag hävda, att anförandena från högerhåll i kammaren visa, att högern, när det gäller tryckfriheten, icke är lika villig att återställa normala förhållanden som när det gäller krislagstiftningen i övrigt. Det är ju ändå här frågan om att genom ett beslut vid detta års riksdag göra det möjligt att under perioden fram till 1948 få denna form av krislagstiftning avvecklad. Vill man avveckla krislagstiftningen på tryckfrihetens område, bör man vid årets riksdag fatta ett sådant beslut. Det är endast detta vi velat opinera för.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 2.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 64, angående gäldande av viss haverikostnad m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Svar på interpellation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge,** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Hansson i Skediga den 2 innevarande månad frågat mig, huruvida jag har för avsikt att snarast vidtaga sådana åtgärder, att ecklesiastika arrenden och arrenden under universitet, akademier, högskolor och vetenskapliga samfund komma att regleras i anslutning till de nya bestämmelserna i nyttjanderättslagen, som antogos av 1943 års riksdag och som trädde i kraft den 1 januari i år.

I motiveringen för den framställda frågan har interpellanten erinrat om att en kommitté nyligen tillsatts med uppgift att utreda spörsmålet om arrenden på kommunal jord. Direktiven för denna kommitté ofentliggjordes den 22 sistlidne januari. Däri meddelades bland annat, att även frågan om arrendebestämmelserna för jord under universitet, akademier och andra därmed jämförliga institutioner skulle komma att bli föremål för utredning. Sedan en förberedande undersökning i sistnämnda ärende verkställts inom ecklesiastikdepartementet, har Kungl. Maj:t den 4 innevarande månad bemyndigat mig att för ändamålet tillkalla särskilda sakkunniga jämte experter. Utredningsarbetet,

Svar på interpellation. (Forts.)

som enligt direktiven skall bedrivas skyndsamt, kommer att påbörjas en av de närmaste dagarna.

Vad åter beträffar de ecklesiastika arrendena har jag redan den 4 juli 1941, med stöd av tidigare givet bemyndigande, tillkallat särskilda sakkunniga för översyn av ett inom departementet då föreliggande förslag till enhetliga bestämmelser för stiftsnämnds förvaltning av ecklesiastika fastigheter. Dessa sakkunniga ha avgivit ett förslag till ecklesiastik arrendestadga och ha därmed fullgjort sitt uppdrag. Vad som återstår är — förutom en författningsteknisk överarbetning — att på särskilda punkter bringa förslaget till närmare överensstämmelse med de av 1943 års riksdag antagna nya arrendebestämmelserna i nyttjanderättslagen. Jag hoppas alltså inom kort — sedan detta arbete slutförts — bli i tillfälle att förelägga Kungl. Maj:t förslag i detta ämne. Härutöver har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t åtgärder för nödig översyn även av gällande bestämmelser om utarrendering av ecklesiastika löneboställen.

Härefter yttrade:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Det framgår härav, att man nu kan hysa den förhoppningen, att alla arrendegårdar inom en ej alltför avlägsen framtid komma att regleras och upplåtas efter likartade bestämmelser. De nya arrendebestämmelser i nyttjanderättslagen, som antogos av förra årets riksdag, innebära, att arrendatorns besittning tryggas på ett helt annat sätt än tidigare. Det är icke mer än rätt och billigt, att också arrendatorer av jord i allmän ägo tillerkännas denna större trygghet.

Det är med stor tillfredsställelse man konstaterar, att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet just i går för riksdagen framlagt en proposition, vari han föreslår att bestämmelserna rörande kronoarrendena bringas i överensstämmelse med den nya arrendelagen. Det är också med tillfredsställelse man finner, att sakkunniga tillsatts för att utreda de frågor, som sammanhänga med arrenden av kommunal jord och arrenden under universitet, akademier, högskolor och vetenskapliga samfund. Det är att hoppas, att resultatet av dessa utredningar, när de väl äro avslutade, så snart som möjligt bringas i verkställighet.

Vad beträffar ecklesiastika arrenden framhåller statsrådet, att han redan 1941 tillkallat särskilda sakkunniga, som sedermera avslutat sin utredning. Det är med en viss förvåning man tager del av detta yttrande, som onekligen tyder på ett väl långt dröjsmål. När nu ärendet avancerat så långt, torde man kunna förvänta att inom en snar framtid bestämmelser utfärdas beträffande ecklesiastika arrenden, som överensstämma med den nya arrendelagen.

Trots att de nya arrendebestämmelserna i nyttjanderättslagen endast synas bli genomförda steg för steg, vill jag till sist uttala den förmodan, att det kommer att bli enhetliga och likartade bestämmelser beträffande all utarrenderad jord.

De förbättringar, som den nya lagen innebär i fråga om arrendatorernas trygghet, bidraga utan tvivel till att hindra landsbygdens avfolkning, vilken kommer att bli till skada för hela landet, om den får fortsätta ostört.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! När interpellanten uttrycker sin förvåning över det dröjsmål, som uppstått i samband med frågan om översyn av det föreliggande förslaget till enhetliga bestämmelser för stiftsnämnds förvaltning av ecklesiastika fastigheter, vill

Svar på interpellation. (Forts.)
jag säga, att han icke behöver vara förvånad alls. Hade han tänkt efter en smula, skulle han ha förstått, att det varit omöjligt att lägga fram hithörande förslag, innan den nya arrendelagen kommit och innan man visste, vilka förändringar som på den grund skulle behöva göras.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 49, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage;

till bevillningsutskottet propositionerna:
nr 58, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;
nr 59, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit; och
nr 60, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 61, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom, m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 62, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

§ 5.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser hov- och slottsstaterna.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.
Lades till handlingarna.

Övriga punkter.
Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 till inköp av jordbruksinventarier m. m. för egendomen Lockerud; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 maj 1941 (nr 243) om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Ordet lämnades på begäran till *Interpellation.*

Herr **Hammarlund** som anförde: Herr talman! Myndigheterna ha tidigare ådagalagt ett påtagligt intresse för att en omfattande svensk odling av lök skulle komma till stånd. Att man verkligen avsåg att få fram största möjliga odling framgår exempelvis av uppmaningen tidigt våren 1943 att hushålla med de kvantiteter frö, som funnos tillgängliga, så att de kunde räcka till så stora arealer som möjligt.

Många odlare följde dessa maningar och producerade en hel del lök i förlitan på statens välvilliga intresse. Det kan dock icke här vara tal om någon överproduktion.

Emellertid visade det sig att redan i höstas och allt sedan dess stora kvantiteter lök importerats. Enligt en uppgift skulle ej mindre än 6 000 ton lök ha införts, och mera är kanske att vänta. På grund av denna import ligger nu —

Interpellation, (Forts.)
så sent som i mitten av februari månad — största delen av den svenska lökskörden osåld. Den utländska löken översvämmar nu marknaden, och för den svenska bjudas rent ruinerande priser. Stora partihandlare förklara, att de icke föra vissa i Sverige producerade sorter. Det uppges att folk så vant sig vid den importerade varan, att man inte vill köpa den svenska.

Läget kompliceras även av vissa kvalitetsskillnader. Vissa av de frösorter, som genom statens försorg tillhandahöllos odlarna, ex. Macou, äro mindre hållbara och kunna därför icke lagras i avvaktan på att importvaran konsumeras. Däremot äro de svenska löksorterna »starkare», d. v. s. ge större effekt som krydda, och äro sålunda drygare i konsumtionen. Den importerade löken åter är torrare och därför lämpligare för lagring. Den är även till smaken mildare och sålunda för konsumtionen odrygare.

I nuvarande läge fråga sig odlarna, varför de på detta sätt först lockas att intressera sig för den kostsamma lökodlingen och sedan genom den företagna importen bringas i svårigheter i fråga om avsättningen för varan. Om icke åtgärder omedelbart vidtagas, synes faran överhängande att den svenska lökskörden genom förruttnelse förstöres. Därför synes det nödvändigt, att genom omedelbara åtgärder den svenska lökens avsättning i första hand säkerställes. Den importerade varan kan, som nämnts lagras utan att löpa samma risk.

Det skulle förvisso medföra svår skada, om genom statsmakternas handlingssätt i denna sak odlarnas förtroende för myndigheterna undergrävdes.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört utbeder jag mig kammarens tillåtelse att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande frågor:

Är det statsrådets avsikt att genast stoppa försäljningen av den importerade löken till dess att den svenska skörden vunnit avsättning?

Om så icke är fallet, på vilket sätt avser statsrådet att odlarna skola hållas skadeslösa för de förluster, som de på grund av statsmakternas åtgärd åsamkats?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser hov- och slottsstaterna; samt

från bevillningsutskottet:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åtnjutande av rätt till varvsindustrirestitution.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Herr *Håstad* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 40, angående bestridande av kostnaderna för vissa oriktigt utbetalade familjebidrag m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.18 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Lördagen den 12 februari.

Kl. 4 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde, jämlikt herr talmannens förordnande, undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Herr statsrådet *Rubbestad* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 63, med förslag till lag om ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen;

nr 65, med förslag i fråga om pensionsförbättring för viss personal tillhörande arméns och marinens övergångsstater;

nr 66, angående livränta åt Irma Marianne Jansson m. m.;

nr 67, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 72, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

nr 73, angående anslag till statens sakrevision för budgetåret 1944/45;

nr 75, angående försvarets fabriksfond;

nr 76, med förslag till stat för försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1944/45;

nr 77, angående godkännande av visst avtal med Ronneby stad;

nr 78, angående ändrade bestämmelser om lokalporto m. m.;

nr 79, angående anslag till försvarsberedskap vid statens järnvägar m. m.; och

nr 80, angående anslag till vissa vägbyggnadsarbeten.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Waldemar Svensson* på grund av ämnesomsättningsrubbning (Hypometabolism + neurit) är i behov av ledighet från riksdagsarbetet under tiden 10—24 februari 1944, intygas.

Stockholm den 9 februari 1944.

B. Enocksson.

Kammaren beviljade på därom gjord framställning herr Svensson i Ljungskile ledighet från riksdagsgöromålen under 11 dagar från och med den 14 innevarande februari.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 64, angående gäldande av viss haverikostnad m. m.

§ 4.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 432 av herr *Håstad*.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under riksstatens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 27 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1944/45 till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner;

bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om dyrtidstillägg till den hos riksdagens kamrar, utskott och kansli tillfälligt anställda personalen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning;

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av utsökningslagen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Herr *Thorell* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 43, med förslag till lag om djurskydd, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Liedberg under 9 dagar från och med den 13 innevarande februari.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.07 e. m.

In fidem
Gunnar Britth.